

УДК 338.24:658.152:336

Губарь О.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії і підприємництва
Запорізького національного технічного університету

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ РЕГІОНУ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF INVESTMENT ACTIVITY FOOD REGION EVALUATION

АНОТАЦІЯ

Досліджено сутність інвестиційної активності галузі та методичні підходи до оцінки інвестиційної активності харчової галузі. Проаналізовано існуючі методики оцінки інвестиційної активності, виділено їхні переваги та недоліки. Розроблено методику оцінки інвестиційної активності харчової галузі на базі територіально-галузевого підходу. Здійснено оцінку рівня інвестиційної активності харчової галузі регіонів України на основі авторського інтегрального індексу. Ранжовано та згруповано регіони України за рівнем інвестиційної активності харчової галузі.

Ключові слова: інвестиційна активність, інвестиції, регіон, харчова промисловість, оцінка, методика.

АННОТАЦИЯ

Исследованы сущность инвестиционной привлекательности отрасли и методические подходы к оценке инвестиционной активности пищевой отрасли. Проанализированы существующие методики оценки инвестиционной активности, выделены их преимущества и недостатки. Разработана методика оценки инвестиционной активности пищевой отрасли на базе территориально-отраслевого подхода. Осуществлена оценка уровня инвестиционной активности пищевой отрасли регионов Украины на основе авторского интегрального индекса. Ранжированы и сгруппированы регионы Украины по уровню инвестиционной активности пищевой отрасли.

Ключевые слова: инвестиционная активность, инвестиции, регион, пищевая промышленность, оценка, методика.

ANNOTATION

The investment activity industry essence and methodical evaluations approaches of the food industry investment activity are studied. The existing methods of investment activity evaluation are analyzed; their advantages and disadvantages are highlighted. The method for evaluating the food industry investment activity on the basis of territorial and sectoral approach is worked out. Ukrainian regional food industry investment activity level is fulfilled by means of integrated index-number. Regions of Ukraine are ranged and grouped according to the level of their food industry investment activity.

Keywords: investment activity, investment, region, food industry, evaluation, methods.

Постановка проблеми. Успішний розвиток будь-якої галузі економіки залежить від активізації інвестиційної діяльності. Інвестиційні процеси передбачають залучення приватного капіталу, державних та іноземних інвестицій, що сприяє зростанню рівня зайнятості, впровадженню та освоєнню новітніх технологій виробництва, підвищенню конкурентоспроможності галузі. На сучасному етапі розвитку економіки України активні інвестиційні процеси притаманні харчовій промисловості, так як дана галузь є не лише засобом забезпечення продовольчої продукції нашої країни, а й

видом економічної діяльності, який останніми роками можна назвати «локомотивом» української переробної промисловості, оскільки він показує серед інших промислових видів економічної діяльності найвищі темпи зростання виробництва. Актуалізує питання інвестиційної активності даної галузі й інший фактор, а саме регіональні євроінтеграційні процеси, які спонукають харчову промисловість активізувати інноваційну та інвестиційну діяльність з метою досягнення ефектів від лібералізації торгівлі. Тобто в Україні з кожним роком зростає інвестиційна активність харчової галузі як на національному, так і на регіональному рівні, але разом із тим для нашої країни характерним є нерівномірний просторовий розподіл інвестицій, що обумовлює актуальність дослідження особливостей інвестиційної активності харчової промисловості на регіональному рівні. Ці процеси потребують дослідження та розробки методичних підходів щодо оцінки розвитку інвестиційної активності в харчовій галузі на рівні регіонів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і практичних проблем розвитку інвестиційної діяльності харчової промисловості на національному та регіональному рівнях присвячено праці вітчизняних науковців: Л.В. Дейнеко [1, с. 176], П.М. Купчак [2, с. 20], І.М. Кучинської, Н.І. Мезенцевої [3, с. 174] та ін. Питання методичної оцінки інвестиційної активності в економіці на мезо- та мікрорівні розглянуто у роботах таких дослідників, як О.Д. Щербань [4, с. 162], В.М. Бутиріної [5, с. 49], І. Гришиної [6, с. 5], Н.В. Зам'ятіної [7, с. 93], Р.Н. Заріпової [8, с. 28], Г.В. Єршової [9, с. 59], Л.М. Матрос [10, с. 10] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сучасному етапі розвитку харчової промисловості виникла об'єктивна необхідність активізації інвестиційної діяльності на регіональному рівні, бо саме вона сьогодні є для більшості регіонів України ланкою переробної промисловості, яка забезпечує стабільне економічне зростання. Але в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів питання визначення регіону України для пріоритетності вкладення інвестиційних коштів як національними, так і зарубіжними інвесторами у харчову

галузь потребує подальшого дослідження, що обумовлює розробку методичних підходів до оцінки інвестиційної активності харчової промисловості на регіональному рівні.

Постановка завдання. Метою статті є розробка методичного підходу до оцінки інвестиційної активності харчової промисловості та визначення рівня інвестиційної активності в даній галузі в регіонах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для забезпечення комплексності дослідження та практичного виявлення інвестиційної активності харчової промисловості варто виходити з базових теоретичних положень щодо сутності поняття «інвестиційна активність». Даний термін використовується економістами та науковцями для оцінки ознак інвестиційної діяльності на етапі аналізу та характеристики її стану чи перспектив розвитку. Вивчення інвестиційної активності здійснюється на рівні країни, регіонів, галузей, господарюючих суб'єктів.

Разом із тим в економічній літературі донині не існує єдиного підходу до визначення сутності поняття «інвестиційна активність». У цьому розумінні більшість вчених вважають, що інвестиційна активність – це інтенсивність залучення інвестицій, але існують й інші наукові погляди на тлумачення даного терміну. Зокрема, І. Гришина [6, с. 4] вважає, що інвестиційна активність – це результат реалізації інвестиційної привабливості регіону, тобто реальний розвиток інвестиційної діяльності в регіоні, що характеризується обсягами та темпами залучення інвестицій в основний капітал регіону. На думку Л.Н. Салімова [11, с. 85], інвестиційна активність – це поведінка суб'єктів інвестиційної діяльності; динаміка розміру та структури інвестицій; темпи зростання й ефективність використання інвестиційних ресурсів.

Ми погоджуємося з думкою В.М. Бутиріної [5, с. 47], яка вважає, що інвестиційну активність необхідно розглядати як характеристику кінцевого результату інвестиційного процесу. На погляд ученої, інвестиційна активність – це позитивна динаміка зміни низки параметрів, що характеризують обсяги та структуру інвестицій, результати їх реалізації та джерела надходження у результаті економічних відносин. До таких параметрів можна віднести показники середньодушового обсягу інвестицій, обсягу введених основних засобів та їх відтворення, використання інвестиційного потенціалу тощо.

Узагальнюючи розглянуті поняття, варто звернути увагу на одну суттєву деталь. Найчастіше в економічній літературі словосполучення «інвестиційна діяльність» та «інвестиційна активність» неправомірно ототожнюються, маючи при цьому різне сутнісне значення. Так, діяльність – це заняття, праця, дії, у той час як активність передбачає діяльну участь, діяльний стан і, цілком логічно, існування термінологічного антоніма, такого як інвестиційна пасивність [8, с. 10].

Систематизуючи існуючі наукові досягнення, вважаємо, що інвестиційна активність – це інтенсивність залучення інвестицій, яка проявляється в позитивній динаміці певних показників, які характеризують інвестиційну діяльність галузі.

Дослідження інвестиційної активності в галузевому розрізі на регіональному рівні є не досить поширеними серед науковців та економістів. Процес аналізу інвестиційної активності галузей економіки регіонів є комплексним, однак єдиної методики оцінки не існує.

В основному, інвестори самостійно визначають необхідні показники, спосіб оцінки, а так само займаються збором необхідної інформації. Однак не завжди компанія (одержувач інвестицій) розкриває інформацію в повному розмірі. При цьому в ситуаціях з готовністю надання необхідних даних для аналізу виникає нова проблема – нерозуміння в тому яку інформацію, в якій формі та в якому розрізі необхідно надати для аналізу. В умовах сучасної фінансово-економічної нестабільності та просторової диференціації розвитку регіонів України галузеві дослідження інвестиційної активності сприяють ефективному розподілу галузевих капіталовкладень.

Науковці мають власне бачення щодо методичних підходів до оцінки інвестиційної активності. Зокрема, О.М. Матрос оцінку інвестиційної активності розглядає як складову аналізу інвестиційного стану, який передбачає також оцінку інвестиційної привабливості, інвестиційного потенціалу, інвестиційної ємності [10, с. 10]. При цьому інвестиційну активність рекомендує оцінювати за двома показниками: рівнем і динамікою зміни інвестицій та структури інвестицій. На нашу думку, таких показників недостатньо для всебічної оцінки інвестиційної активності, тому більш комплексним вважаємо підхід Кравченко К., якою запропоновано три етапи оцінювання: 1) дослідження обсягу, структури та складу інвестицій в динаміці; 2) оцінка рівня фінансування та спрямованості інвестицій; 3) оцінка ефективності капітальних інвестицій [12, с. 64]. Водночас зазначимо, такий підхід не враховує оцінки рівня достатності здійснених капітальних інвестицій, виходячи із наявних потреб підприємства.

Проаналізувавши альтернативні підходи учених щодо спеціальних індикаторів оцінки інвестиційної активності галузі та визначивши їхні переваги та недоліки, можемо зауважити, що методичний інструментарій їх діагностики перебуває на стадії розробки на регіональному рівні. Аналіз наукових досліджень і публікацій з даної проблеми дозволяє виділити два основних методичних підходи до побудови індикаторів: 1) побудова інтегрального індикатора, на основі якого можна визначити рівень інвестиційної активності; 2) побудова системи індикаторів, кожен з яких відображає окремий аспект інвестиційної активності.

Виходячи з нашого трактування поняття «інвестиційна активність», яке наведено вище, вважаємо, що в основі оцінки інвестиційної активності галузі на рівні регіону повинна бути позитивна динаміка показників, що вимагає обрати такі критерії оцінки: 1) розвиток інвестиційної діяльності галузі; 2) результати реалізації інвестиційного процесу в галузі для населення; 3) інвестиційна привабливість галузі у регіоні. Для оцінки інвестиційної активності пропонуємо застосувати індексно-інтегральний підхід з врахуванням експертних оцінок. Для побудови індексу інвестиційної активності галузі в регіоні нами обрано відповідно до критеріїв оцінки таку систему показників: 1) коефіцієнт зростання обсягів інвестицій; 2) обсяг капітальних інвестицій на душу населення; 3) частка інвестицій в харчову галузь в загальному обсязі інвестицій у регіон.

Авторська методика розрахунку інтегрального індексу інвестиційної активності галузі в регіоні включає такі основні етапи (рис. 1). Зазначимо, що процедура присвоєння вагових коефіцієнтів передбачає оцінку групою експертів відносної важливості (у %) кожного критерію (етап 3). Сума всіх ваг складає 100%. При цьому думка кожного експерта має бути врахована при ухваленні остаточного рішення, тобто потрібна проста статистична обробка анкет експертів. Для розрахунку ваги за критерієм спочатку визначається його середня вага [13, с. 23]:

$$W_k = \frac{\sum_{n=1}^N W_{kn}}{N}, \quad (1)$$

де W_k – усереднена вага за критерієм k ; N – кількість експертів, що визначають ваги за критерієм k ; W_{kn} – вага, визначена експертом n за критерієм k ;

Наступним кроком є нормування ваги критеріїв таким чином, щоб їх сума дорівнювала 100%:

$$\bar{W}_k = \frac{W_k}{\sum_{k=1}^K W_k} \cdot 100\%, \quad (2)$$

де W_k – усереднена вага за критерієм k в %; K – загальна кількість критеріїв.

Щодо обчислення інтегрального індексу інвестиційної активності (етап 4), то його розрахунок здійснюється за формулою середньозваженої коефіцієнтів:

$$IA_i = \sum_{j=1}^n k_j IA_{ij}, \quad (3)$$

де IA_i – інтегральний індекс;

IA_{ij} – показник i -го регіону, визначений за j -м показником;

k_j – коефіцієнт вагомості показника у загальній оцінці, який визначається на основі експертних оцінок.

Для порівняння рівня інвестиційної активності галузі регіону з іншими регіонами України загальні індекси ранжуються та групуються в залежності від їх величини. У результаті ранжування кожному регіону присвоюється певний ранг на основі алгоритму, згідно з яким регіон із самим високим рівнем інтегрального індексу отримує перший ранг – перше місце у рейтингу, а регіон із самим низьким рівнем – останнє місце у рейтингу регіонів.

Після ранжування необхідно визначити які регіони належать до певної групи за рівнем інвестиційної активності: низький; нижче середнього; середній; досить високий; високий. Для групування визначається розмір інтервалу за формулою [14]:

$$h = \frac{I_{\max} - I_{\min}}{d}, \quad (4)$$

де $I_{\max}$ – $I_{\min}$ – відповідно, максимальне і мінімальне значення інтегрального індексу;

d – число відокремлених груп становить п'ять одиниць.

Тепер використаємо запропоновану методику для оцінки рівня інвестиційної активності в харчовій галузі регіонів України з метою розробки відповідних практичних рекомендацій для покращення регіонального інвестиційного процесу в даному секторі економіки. Також запропонована методика надає можливість не лише комплексно оцінити рівень інвестиційної активності в харчовій галузі регіонів України та визначити стратегічні напрями регулювання й обґрунтування управлінських рішень в сфері галузевої інвестиційної політики. Вихідна інформація для розрахунку представлена в таблиці 2.

Рис. 1. Структурно-логічна схема оцінки інвестиційної активності галузі регіону

Джерело: розроблено автором

На основі авторської методики оцінки інвестиційної активності у харчовій галузі регіонів України розраховано інтегральні індекси (рис. 2).

З метою виявлення регіональних особливостей згрупуємо регіони за інтегральним індексом у п'ять груп: з низьким, нижче середнього, середнім, досить високим і високим рівнем (табл. 2). Група з низьким рівнем має значення індексу інвестиційної активності до 0,89 і нараховує 13 областей України (54% від загальної кількості). До даної групи належать Рівненська, Луганська, Донецька, Закарпатська, Волинська, Одеська, Херсонська, Харківська, Чернівецька, Запорізька, Дніпропетровська, Черкаська, Хмельницька області. Група з рівнем нижче середнього має значення індексу від 0,9 до 1,55 і включає 29% областей (Львівська,

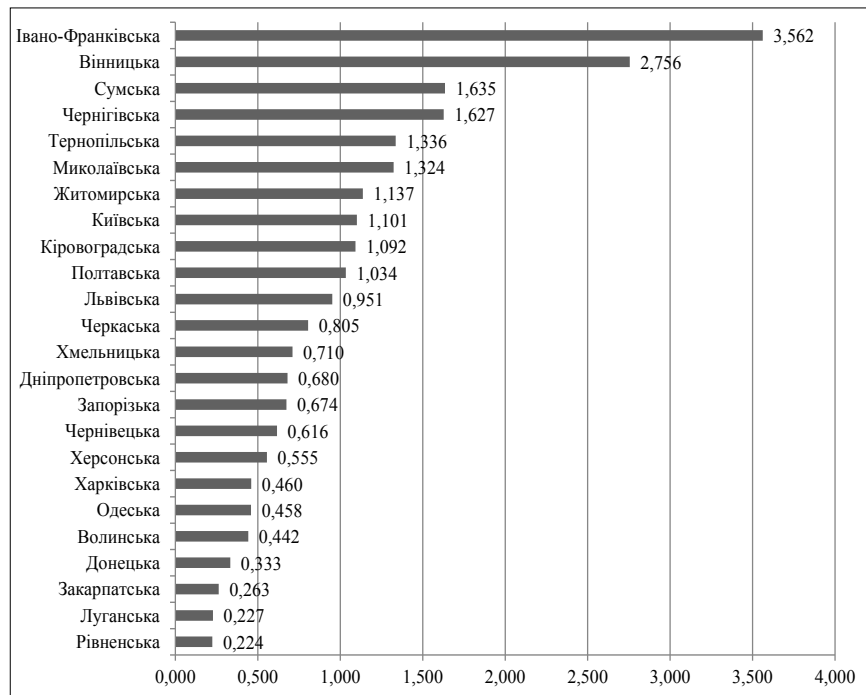

Рис. 2. Значення індексу інвестиційної активності в харчовій галузі в регіонах України у 2014 році

Джерело: складено автором на основі власної методики

Таблиця 2

Вихідна база показників для оцінки інвестиційної активності харчової промисловості України у 2014 році

Регіон	Коефіцієнт зростання обсягів інвестицій за 2014/2007 рр.	Обсяги капітальних інвестицій в харчову галузь на душу населення у 2014 році, тис. грн	Частка інвестицій в харчову галузь в загальному обсязі інвестицій в регіон у 2014 році, %
Вінницька	3,33	1096,47	76,20
Волинська	0,40	150,34	16,80
Дніпропетровська	1,42	201,70	5,20
Донецька	0,51	121,96	6,70
Житомирська	1,90	239,91	24,90
Закарпатська	0,48	32,98	5,50
Запорізька	1,01	334,65	10,90
Івано-Франківська	6,71	946,60	50,50
Київська	1,18	682,26	25,50
Кіровоградська	0,87	354,78	45,20
Луганська	0,53	32,04	1,60
Львівська	1,49	239,31	22,10
Миколаївська	1,56	428,17	41,20
Одеська	0,43	125,11	18,00
Полтавська	1,29	637,91	19,10
Рівненська	0,33	50,35	6,00
Сумська	2,90	282,65	33,70
Тернопільська	1,91	161,59	42,60
Харківська	0,46	163,87	16,00
Херсонська	0,49	153,66	22,60
Хмельницька	0,74	186,38	26,40
Черкаська	0,58	205,29	37,10
Чернівецька	0,85	45,16	21,50
Чернігівська	1,83	479,90	54,90
Середнє значення	1,38	306,38	26,26

Джерело: складено автором на основі [15; 16; 17]

Полтавська, Кіровоградська, Київська, Житомирська, Миколаївська, Тернопільська). Групи середнього рівня притаманне значення індексу від 1,56–2,23. Дана група налічує дві області (Чернігівська та Сумська). Лише одна область, а саме Вінницька, належить до регіонів з досить високим рівнем інвестиційної активності. Також одну область можемо віднести до регіонів з високим рівнем інвестиційної активності в харчовій галузі – Івано-Франківську.

Таблиця 2
Диференціація регіонів України за рівнем інвестиційної активності у харчовій галузі

Область	Значення індексу	Інтервал	Рівень інвестиційної активності
Рівненська	0,224	0-0,89	низький
Луганська	0,227		
Закарпатська	0,263		
Донецька	0,333		
Волинська	0,442		
Одеська	0,458		
Харківська	0,460		
Херсонська	0,555		
Чернівецька	0,616		
Запорізька	0,674		
Дніпропетровська	0,680		
Хмельницька	0,710		
Черкаська	0,805		
Львівська	0,951	0,9-1,55	нижче середнього
Полтавська	1,034		
Кіровоградська	1,092		
Київська	1,101		
Житомирська	1,137		
Миколаївська	1,324		
Тернопільська	1,336		
Чернігівська	1,627	1,56-2,23	середній
Сумська	1,635		
Вінницька	2,756	2,24-2,89	досить високий
Івано-Франківська	3,562	2,9-3,56	високий

Джерело: складено автором

Отримані значення індексів надали підстави говорити про значну диференціацію інвестиційної активності у харчовій галузі на регіональному рівні. Зазначимо, що дана ситуація склалася з урахуванням особливостей просторової організації харчової галузі відповідно до сировинної бази та споживчих ринків. Територіальне розміщення продуктивних сил мало економічно обґрунтований характер, оскільки було пов'язане зі спеціалізацією сільського господарства й інтересами локалізації підприємств харчової галузі. Але також можна констатувати, що на сьогодні, зважаючи на макроекономічну нестабільність

та суттєві загрози, які провокує військовий конфлікт на Сході, основним завданням усіх гілок влади для підтримки розвитку інвестиційної активності харчової галузі, на наш погляд, є систематична робота щодо поліпшення інвестиційного клімату України загалом та впровадження заходів щодо акумулювання внутрішніх фінансових ресурсів на інвестиційні цілі галузей економіки в регіонах. Зокрема, необхідним кроком у забезпеченні активізації інвестиційної діяльності є впровадження довгострокового стратегічного планування інвестиційної діяльності, спрямованого на реалізацію національних пріоритетів, зокрема, на харчову промисловість.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Інвестиційна активність – це інтенсивність залучення інвестицій, яка проявляється в позитивній динаміці певних показників, які характеризують інвестиційну діяльність галузі. В основі оцінки інвестиційної активності галузі на рівні регіону обрано такі критерії: 1) розвиток інвестиційної діяльності галузі; 2) результати реалізації інвестиційного процесу в галузі для населення; 3) інвестиційна привабливість галузі у регіоні. Для оцінки інвестиційної активності запропоновано застосувати індексно-інтегральний підхід з врахуванням експертних оцінок. Індекс інвестиційної активності харчової галузі регіону розраховується на основі таких показників: 1) коефіцієнт зростання обсягів інвестицій; 2) обсяг капітальних інвестицій на душу населення; 3) частка інвестицій в харчову галузь в загальному обсязі інвестицій в регіон. На основі авторської методики щодо оцінки інвестиційної активності харчової галузі регіонів України визначено, що на сьогодні у більшості регіонів дана галузь має низький рівень інвестиційної активності. Лише 2 % областей України можна віднести до регіонів, які мають досить високу та високу інвестиційну активність. Результати оцінки можуть бути використані регіональними органами влади та управління при розробці стратегії розвитку харчової галузі, формуванні програмних документів і визначенні напрямів інвестування. Перспективи подальших розвідок у даному напрямі полягають у розробці напрямів та інструментів державного стимулювання інвестиційної діяльності у харчовій промисловості для регіонів України відповідно до інтегральної оцінки інвестиційної активності в даній галузі економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дейнеко Л.В. Просторовий розвиток харчової промисловості України / Л.В. Дейнеко, П.М. Купчак // Економіка. Управління. Інновації : зб. наук. праць. – Житомир : Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка, 2009. – Вип. 1(2). – С. 13-25.
2. Купчак П.М. Харчова промисловість України в умовах активізації інтеграційних та глобалізаційних процесів : монографія / за ред. доктора економічних наук, професора

- Л.В. Дейнеко. – К. : Рада по вивч. прод. сил України НАН України, 2009. – 152 с.
3. Мезенцева Н.І. Інвестиційна діяльність в харчовій промисловості регіонів України / Н.І. Мезенцева, І.М. Кучинська // Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. – Суми : Вид-во СумДУ, 2010. – С. 174-176.
  4. Щербань О.Д. Визначення інвестиційної активності українських підприємств / О.Д. Щербань // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014. – № 2. – С. 160-165.
  5. Бутиріна В.М. Інвестиційна активність та проактивність в економіці міста / В.М. Бутиріна, Т.З. Чаргазія // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия : Экономика и управление. – Симферополь : Информ.-изд. отд. ТНУ, 2012. – Т. 25(64). – № 3. – С. 46-54.
  6. Гришина И. Применение интегрального показателя инвестиционной привлекательности региона для среднесрочного прогнозирования инвестиционной активности в субъектах РФ / И. Гришина // Инвестиции в России. – 2002. – № 3. – С. 3-11.
  7. Замятіна Н.В. Оцінка інвестиційної активності сільськогосподарських підприємств інноваційна економіка / Н.В. Замятіна // Інноваційна економіка. – 2014. – № 5. – С. 91-96.
  8. Зарипова Р.Н. Инвестиционная активность в регионе : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 / Зарипова Раушания Насимовна. – Уфа, 2004. – 143 с.
  9. Єршова Г.В. Інвестиційна активність підприємств та шляхи її забезпечення / Г.В. Єршова // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 4. – С. 53-63.
  10. Матрос О.М. Аналіз інвестиційної діяльності підприємств: теорія та методологія : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.09 / О.М. Матрос; Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. – К., 2011. – 20 с.
  11. Салимов Л.Н. Сущность инвестиционной активности и ее значение в управлении региональной экономикой / Л.Н. Салимов // Вестник Челябинского государственного университета. – 2009. – № 9(147). – С. 83-88.
  12. Нечаева О.Д. Новый подход к анализу инвестиционной деятельности предприятий / О.Д. Нечаева, С.А. Прорубщиков // Инновации. – 2003. – № 9(66). – С. 62-66.
  13. Мірошніченко П.І. Концептуальна модель інвестиційного потенціалу регіону / П.І. Мірошніченко // Економіка та держава. – № 8. – 2012. – С. 20-23.
  14. Герасименко С.С. Статистика : підручник / [С.С. Герасименко, А.В. Головач, А.М. Єріна та ін.] – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2000. – 467 с.
  15. Капітальні інвестиції в Україні за 2014 року : стат. бюл. [Електронний ресурс]. – Держ. служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
  16. Регіони України за 2014 рік : стат. зб. [Електронний ресурс]. – Держ. служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
  17. Капітальні інвестиції в Україні у 2007-2011 роках : стат. зб. [Електронний ресурс]. – Держ. служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.